

Strasbūrā, 2024. gada 6. decembrī

EIROPAS TIESNEŠU KONSULTATĪVĀ PADOME (CCJE)

CCJE Atzinums Nr. 27 (2024)

par tiesnešu disciplināratbildību

I. Ievads

1. Saskaņā ar Ministru komitejas piešķirtajām pilnvarām Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE) ir sagatavojusi šo atzinumu par tiesnešu disciplināro atbildību.
2. Tiesnešu disciplinārā atbildība ir cieši saistīta ar tiesnešu neatkarību. Ja tiesnešu atbildība nav skaidri un pienācīgi reglamentēta, tiek apdraudēta tiesu neatkarība. Tas rodas apstākļos, kad tiesneši neskaidros apstākļos var saskarties ar potenciāli nelabvēlīgām sekām attiecībā uz viņu amata drošību un/vai karjeras izredzēm. Disciplinārā atbildība ir svarīga, lai panāktu, ka tiesneši ir atbildīgi sabiedrības priekšā par amatā pieļautiem pārkāpumiem. Tas ir līdzeklis, ar kura palīdzību sabiedrība var nodrošināt, ka tiesu vara pienācīgi pilda savas funkcijas, tādējādi stiprinot sabiedrības uzticību tiesu varai.
3. Tiesnešu atbildība pēdējos gados ir kļuvusi par ļoti aktuālu jautājumu. Vairākos Eiropas tiesu lēmumos ir konstatēts, ka izpildvara ir izmantojusi disciplināratbildību.

pasākumus, lai aplūsinātu vai atstādinātu tiesnešus, kuri nav pieņēmuši viņiem labvēlīgu lēmumu.¹ Ņemot vērā šos jaunākos notikumus, ir jāpārdomā tiesnešu disciplinārās atbildības pamats, pamatojums un robežas.

II. Atzinuma mērķis un darbības joma

4. CCJE jau ir aplūkojusi šo jautājumu Atzinumā Nr. 3 par tiesnešu profesionālās uzvedības principiem un noteikumiem, jo īpaši par ētiku, nesavienojamu rīcību un objektivitāti. Šā atzinuma mērķis ir apkopot visas izmaiņas, kas notikušas kopš Atzinuma Nr. 3 (2002) pieņemšanas, novērtēt, izvērtēt un izstrādāt tiesnešu disciplinārās atbildības standartus un apsvērt to ietekmi uz tiesnešu neatkarību. Tajā sniegts pamatprincipu un ieteikumu kopums, kas piemērojams visām dalībvalstīm, un tas ir izstrādāts, lai risinātu situācijas, kurās var tikt apdraudēta tiesnešu neatkarība un objektivitāte.
5. Šajā atzinumā tiek izskatīti šādi jautājumi:
 - a. Kā tiek pareizi noteikta tiesnešu disciplinārās atbildības piemērošana?
 - b. Kāds ir atbilstošs tiesiskais regulējums un disciplinārlietas pret tiesnešiem organizācija?
 - c. Kādi ir pieļaujamie tiesnešu disciplināratbildības pamatojumi?
 - d. Kādas ir nepieciešamās procesuālās garantijas tiesnešiem disciplinārlietās?
6. Atzinumā nav aplūkota tiesnešu civiltiesiskā vai kriminālatbildība, kas pašas par sevi ir pietiekami plašas tēmas.
7. Lai gan šajā atzinumā nav aplūkota lustrācija, CCJE nevar šo jautājumu pilnībā noklusēt. Pārbaudi nedrīkst izmantot kā disciplinārsodu aizstāšanu. Pārbaudi nedrīkst izmantot arī korupcijas apkarošanai. Tomēr CCJE atzīst, ka pārbaude var būt pieļaujama kā ārkārtas vienreizēja procedūra pārejā no autoritāras uz demokrātisku tiesisku valsti.
8. Atzinums ir sagatavots, pamatojoties uz iepriekšējiem CCJE atzinumiem, jo īpaši Atzinumiem Nr. 3 (2002) un Nr. 18 (2015), CCJE Tiesnešu magna hartu (2010) un attiecīgajiem Eiropas Padomes instrumentiem, tostarp, bet ne tikai, Eiropas Hartu par tiesnešu statūtiem, Eiropas Padomes ģenerālsekretāra 2023. gada ziņojumu par demokrātijas, cilvēktiesību un tiesiskuma stāvokli Eiropā, Ministru komitejas ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešiem: Neatkarība, efektivitāte un atbildība, Eiropas komisijas "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisijas) ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību, Eiropas tiesu sistēmu novērtējuma ziņojums: 2024. gada novērtējuma ciklu (CEPEJ), pretkorupcijas valstu grupas (GRECO) ceturtais novērtēšanas kārtas rezultātus attiecībā uz tiesnešiem, Eiropas Padomes rīcības plāna par tiesu neatkarības un objektivitātes stiprināšanu īstenošanas pārskatu, Eiropas Tiesnešu neatkarības un objektivitātes stiprināšanas komitejas ziņojumu par tiesnešu neatkarību un objektivitāti, kā arī Eiropas Tiesnešu neatkarības un objektivitātes stiprināšanas rīcības plāna īstenošanas pārskatu.

¹ Sal. Eiropas Savienības Tiesa (EST), 15.7.2021, C-791/19 - *Komisija pret Poliju* (Régime disciplinaire des juges), ECLI:EU:C:2021:596; ECT *Grzęda pret Poliju* [GC], 15.3.2022, Nr. 43572/18.

Juridiskā sadarbība (CDCJ) un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra. Tajā ņemti vērā arī ANO Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, Bangalora Tiesnešu rīcības principi, Eiropas Tieslietu padomju tīkla (ENCJ) ziņojums par tiesu varas neatkarību, atbildību un kvalitāti, EDSO ieteikumi par tiesu neatkarību un atbildību (Varšavas ieteikumi) un citi attiecīgie instrumenti.

9. Atzinumā ņemtas vērā arī CCJE locekļu atbildes uz anketas jautājumiem par tiesnešu disciplināratbildību un Eiropas Padomes ieceltās ekspertes Dr. Jannikas Jahn sagatavotais sākotnējais projekts.

III. Tiesnešu disciplinārās atbildības pareizas piemērošanas noteikšana

10. Tiesneša pilnvaras ir saistītas ar tādām vērtībām kā patiesība, taisnīgums, godīgums un brīvība⁽²⁾. Lai pildītu savu konstitucionālo lomu, tiesnešiem ir jāpilda savi pienākumi saskaņā ar visaugstākajiem profesionālās ētikas standartiem⁽³⁾. Notā, ka sabiedrība uztic tiesu varai tik plašas pilnvaras, izriet, ka ir jābūt kādam līdzeklim, kā saukt tiesnešus pie atbildības un pat atstādināt viņus no amata tik nopietnu pārkāpumu gadījumos, ka tas attaisno šādu rīcību.⁴ Tas jo īpaši attiecas uz tiesnešu korupcijas gadījumiem, kas būtiski grauj sabiedrības uzticēšanos tiesnešu objektivitātei un neatkarībai.⁵ Disciplinārā atbildība ir līdzeklis, ar kura palīdzību var nodrošināt, ka tiesneši ievēro savus pienākumus. Tādējādi tā veicina sabiedrības uzticības uzturēšanu tiesiskuma īstenošanai.
11. Visas trīs valsts varas ir atbildīgas sabiedrībai, kurai tās kalpo. Tiesnešu disciplinārā atbildība nodrošina tiesu varas pārskatatbildību. Tomēr tas nenozīmē, ka tiesu vara ir pakļauta citai valsts varai. Tas nodotu tiesu varas konstitucionālo funkciju būt par valsts varu, kas sastāv no neatkarīgiem šķīrējtiesnešiem, kuru uzdevums ir izlemt lietas objektīvi un saskaņā ar likumu⁽⁶⁾. Tas arī grautu pašu tiesiskās valsts pamatu, kas garantē tās pilsoņiem īpašas tiesības un brīvības⁽⁷⁾.
12. Kā vispārīgu kritēriju CCJE uzsver, ka tiesnešu individuālajām tiesībām un funkcionālajai leģitimitātei, kas kalpo par viņu valsts varas attaisnojumu un ierobežojumu, būtu jānosaka tiesnešu disciplinārās atbildības atbilstošās robežas. Disciplinārā atbildība nedrīkst traucēt tiesnešu individuālo tiesību, piemēram, vārda brīvības, kas nostiprināta Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) 10. pantā, viņu tiesību uz privāto dzīvi saskaņā ar ECTK 8. pantu vai viņu tiesību uz taisnīgu tiesu saskaņā ar ECTK 6. pantu, likumīgu īstenošanu.⁸ Turklāt tiesnešu disciplinārās atbildības iemesliem jābūt cieši saistītiem ar tiesu varas konstitucionālo lomu. Tas ietver nepieciešamību nodrošināt, lai tiesneši darbotos kā neatkarīgi un objektīvi šķīrējtiesneši, ievērojot tiesiskuma

² CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 18. punkts.

³ Atzinumā Nr. 3 (2002) CCJE apsprieda šādus profesionālās ētikas standartus un principus.

⁴ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 33. punkts.

⁵ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 33. punkts.

⁶ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 20. punkts.

⁷ Sk. spriedumu ECT lietā *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018. spriedums, Nr. 76639/11, 83. un turpmākie punkti; spriedumu lietā *Baka pret Ungāriju* [GC], 23.6.2016. spriedums, Nr. 20261/12.

⁸ Sk. spriedumu ECT lietā *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018., Nr. 76639/11, 83. un turpmākie punkti; *Baka pret Ungāriju* [GC], 23.6.2016., Nr. 20261/12.

tiesību aktiem un ka tās kopumā veicina pareizu tiesvedības darbību.

13. No šī tiesnešu disciplinārās atbildības pareizas izmantošanas norobežojuma izriet galvenie principi:
- a. disciplinārā atbildība ir nepieciešama, lai saglabātu uzticību tiesu varai;
 - b. disciplinārā atbildība nedrīkst graut tiesu varas neatkarību;
 - c. disciplinārā atbildība ir svarīga, lai nodrošinātu pienācīgu tiesiskuma īstenošanu saskaņā ar tiesiskuma principu;
 - d. disciplinārās atbildības darbības jomai jābūt skaidri definētai, lai tā atbilstu tiesiskuma principam;
 - e. disciplinārlietās iesaistītajām procesuālajām institūcijām jāievēro varas dalīšana un pienācīga tiesvedības īstenošana;
 - f. tiesneša likumīga likumīgo tiesību izmantošana nedrīkst būt par pamatu disciplināratbildībai;
 - g. jebkurai tiesnesim piemērotai disciplinārsodam jābūt samērīgam.

IV. Likumdošanas organizācija.

tiesiskais regulējums un disciplinārlietas pret tiesnešiem

14. CCJE dalībvalstu atbildes uz anketas jautājumiem liecina, ka gandrīz visās valstīs pastāv tiesiskais regulējums attiecībā uz disciplinārlietām pret tiesnešiem. Dažās valstīs attiecīgie noteikumi ir ietverti konstitūcijā; lielākajā daļā valstu tie ir ietverti normatīvajos tiesību aktos ar vai bez papildu dekrētiem, rīkojumiem vai noteikumiem. Dažās, bet ne visās valstīs tiesneši vai tiesnešu apvienības ir piedalījušās šo likumu izstrādē.
15. Disciplinārlietu procesa organizācija dažādās valstīs ir atšķirīga. Atkarībā no to līdztībām un atšķirībām disciplinārlietas organizācijas sistēmas kopumā var iedalīt divās kategorijās: padomju sistēma un tiesu sistēma. Padomes sistēma attiecas uz sistēmu, kurā galīgo lēmumu pieņem Tieslietu padome, savukārt tiesu sistēmā tā ir vispārējā vai disciplinārlietu tiesa. Tiesu sistēmā parasti Tieslietu ministrija vai ģenerālprokurors ir tas, kurš ierosina disciplinārlietu pret tiesnesi disciplinārtiesā. Padomju sistēmā personu un iestāžu loks, kas var ierosināt tiesvedību tiesu padomē, ir daudz plašāks. Tā ir sākot no Tieslietu ministrijas līdz tiesu priekšsēdētājiem, tiesvedības pusēm, privātpersonām vai advokātiem. Abās sistēmās sūdzības vai informāciju par tiesnešu pārkāpumiem var iesniegt formāli vai neformāli kompetentai iestādei bez personiskiem ierobežojumiem.
16. Dažās padomju sistēmās pastāv pārsūdzības procedūra Tieslietu padomē; citās sistēmās pārsūdzība nonāk augstākā tiesā, noteiktos apstākļos pat konstitucionālajā tiesā. Vairākās valstīs tiesu priekšsēdētājiem ir piešķirtas pilnvaras pieņemt disciplinārus lēmumus brīdinājumu vai maznozīmīgāku aizrādījumu gadījumos. Dažās valstīs disciplinārlietas izskata parlamentārā tiesnešu disciplīnas komiteja, Augstākās tiesas priekšsēdētājs, attiecīgi apelācijas priekšsēdētājs, vai valdības disciplinārlietu padome augstākajām amatpersonām. Dažos citos gadījumos disciplinārlietas var ierosināt tiesībsargs un tieslietu kanclers.

17. Lielākajā daļā valstu pastāv aizsardzības pasākumi, lai aizsargātu disciplinārlietā iesaistīto iestāžu, jo īpaši lēmējinstītūcijas, neatkarību un objektivitāti. Dažās valstīs ir paredzētas garantijas, lai nodrošinātu visu iestāžu neatkarību pēc procedūras uzsākšanas posma, tostarp izmeklēšanas iestādes un lēmējinstītūcijas. Citās valstīs ir norādīts uz zināmiem riskiem, ka tiesvedība var tikt politizēta. Tas ir gadījumos, kad izmeklēšanas prokurori ir Tieslietu ministrijas pakļautībā, kad viena un tā pati persona ierosina procesu un pieņem lēmumu kā Tieslietu padomes loceklis vai kad Tieslietu padomes locekļus ieceļ parlaments. Līdzīgs risks pastāv arī tad, ja Tieslietu padomes locekļus ieceļ izpildvara.
18. CCJE uzsver, cik svarīgi ir konstitucionālā vai likumdošanas līmenī ieviest stingras garantijas attiecībā uz tiesnešu disciplinārbildību un īstenot šīs garantijas praksē⁽⁹⁾. Tā uzsver, ka tiesnešu neatkarība ir pienācīgi jāaizsargā pret patvaļīgu un nepienācīgu disciplināro praksi, kas tiek īstenota pret tiesnešiem. Materiālajiem un procesuālajiem noteikumiem jābūt noteiktiem likumā. Tiesnešu disciplināro likumu sagatavošanas procesā ir būtiski, lai notiktu jēgpilnas konsultācijas ar tiesnešiem, tostarp ar viņu apvienībām⁽¹⁰⁾ kurām būtu jānodrošina iespēja izskatīt un komentēt iecerētos tiesību aktus jautājumos, kas saistīti ar tiesnešu statusu⁽¹¹⁾.
19. Iestādei, kas ir atbildīga par disciplinārlietas ierosināšanu un tās izmeklēšanu, nevajadzētu būt tai pašai iestādei, kas pieņem lēmumu disciplinārlietā. Tiklīdz sabiedrības loceklis ir iesniedzis sūdzību, šai personai nevajadzētu būt nekādai tiesībspējai turpmākajā disciplinārlietā.¹² CCJE iesaka dalībvalstīm izveidot īpašu izmeklēšanas iestādi vai personu, kas būtu atbildīga par sūdzību saņemšanu, tiesneša paskaidrojumu saņemšanu un, ņemot vērā tos, izvērtētu, vai pret tiesnesi ir vai nav pietiekams pamats, lai prasītu šādas procedūras uzsākšanu. Izmeklēšanas struktūrai jābūt brīvai no jebkādas politiskas ietekmes. Dažās tiesību sistēmās, kurās tieslietu administrēšana ir Tieslietu ministrijas pakļautībā, šajā ziņā var rasties reāls risks, ja disciplinārprokurorus ieceļ valdība vai ar valdību saistītas iestādes¹³ un ja tie sistemātiski ir pakļauti izpildvarai, kas atbild par tieslietu administrēšanu.
20. Tiesnešiem, kuriem izvirzīta disciplinārā apsūdzība, ir jābūt tiesībām vērsties neatkarīgā tiesā vai iestādē, kas izveidota ar likumu saskaņā ar ECTK 6. pantu⁽¹⁴⁾.

⁹ CDCJ Pārskats par Eiropas Padomes rīcības plāna par tiesu neatkarības un objektivitātes stiprināšanu īstenošanu, 223.-224. punkts; sk. arī plašāk CCJE Atzinumu Nr. 1 (2001) un Atzinumu Nr. 6 (2004).

¹⁰ CCJE Atzinums Nr. 18 (2015), 31. punkts.

¹¹ CCJE Atzinums Nr. 23 (2020), IX nodaļa, 7. punkts.

¹² Tas neattiecas uz sūdzību sistēmām dažās dalībvalstīs, kurās, piemēram, pilsonis var iesniegt sūdzību par tiesneša rīcību, ja saskaņā ar šo sistēmu: 1) sūdzība nevar attiekties uz tiesneša pieņemtajiem lēmumiem lietā, 2) ļaunprātīgas un citas nepamatotas sūdzības tiek efektīvi un ātri noraidītas un 3) tiesneša tiesības tiek pienācīgi aizsargātas. Par apgrūtināšām un citām nepamatotām sūdzībām sk. tālāk 32. punktā.

¹³ Dažās dalībvalstīs pat tiesas priekšsēdētājs var būt saistīts ar izpildvaru.

¹⁴ Sal. spriedumu ECT lietā *Pajāk pret Poliju*, 24.10.2023., Nr. 25226/18, 25805/18, 8378/19, 43949/19, 167.-200. punkts, esp. 194-195; ECT Lieta *Baka pret Ungāriju* [GC], Nr. 20261/12, 23.06.2016., 100.-106. punkts; sal. spriedumu *Vilho*

ir svarīgi, lai šādā disciplinārlietā tiktu izslēgta jebkāda izpildvaras vai parlamenta ietekme uz lēmēj institūciju.¹⁵ Ja disciplināriestāde, kas pieņem lēmumu, pati nav tiesa, tās locekļiem būtu jāatbilst vispārējām neatkarības un objektivitātes prasībām. Attiecīgie kritēriji ietver pienācīgu iecelšanu amatā, noteiktu pilnvaru termiņu, amata pilnvaru drošību, garantiju pret iejaukšanos, neatkarības šķietamību un iespēju atstatīt sevi aizspriedumainības gadījumā, kā arī būtisku tiesnešu pārstāvību šādā struktūrā¹⁶.

¹⁶ Ja tādas pastāv, vislabāk šajā ziņā darbojas Tieslietu padomes⁽¹⁷⁾.

21. Attiecībā uz iecelšanas procedūru CCJE apstiprina savu nostāju, ka disciplināriestāžu, kas nav tiesas, locekļi būtu jāieceļ neatkarīgai iestādei, kuras sastāvā galvenokārt ir tiesneši, kurus iecēluši citi tiesneši⁽¹⁸⁾.
22. Attiecībā uz lēmēj institūcijas sastāvu CCJE iestājas par to, ka tieslietu ministrs un/vai citi izpildvaras pārstāvji nedrīkst būt Tieslietu padomes locekļi, ja tā darbojas kā disciplinārinstitūcija, jo īpaši, ja viņš vai viņa ir arī pilnvarots vai pilnvarota ierosināt tiesvedību pret tiesnesi⁽¹⁹⁾. Tas būtu problēma ne tikai tiesu varas neatkarībai un objektivitātei, bet arī konstitucionālajam varas dalīšanas principam. Disciplināriestādes locekļi ir jāizslēdz no disciplinārlietas sākotnējās izmeklēšanas, jo šāda funkciju dublēšanās varētu radīt objektīvas šaubas par šo locekļu objektivitāti.²⁰ Tiesnešu disciplināriestādes sastāvā nevajadzētu iekļaut prokuratūras pārstāvjus, t. i., ģenerālprokuroru un prokuratūras deleģētās personas, kas ir atbildīgas disciplinārlietas izmeklēšanas posmā. Tādējādi izmeklēšanas un apsūdzības funkcija, no vienas puses, un tiesneša funkcija, no otras puses, tiktu sajaukta⁽²¹⁾.
23. Ir jābūt pārskatīšanas struktūrai/tribunālam ar pilnu jurisdikciju²² izskatīt pārsūdzības, t. i., tā var pārskatīt gan procedūru, gan lēmuma būtību, un tai jābūt neatkarīgai un objektīvai. Pārskatīšanas iestādei jābūt tiesīgai atcelt disciplinārus lēmumus un veikt jebkādas turpmākus nepieciešamos korektīvos pasākumus. Nepietiek, ja pārskatīšanas iestāde

Eskelinen un citi pret Somiju, 19.4.2007., Nr. 63235/00, 62. punkts; sk. lēmuma CM/Rec(2010) 12, 69. punkts.

¹⁵ Sal. spriedumu ECT lietā *Reczkowicz pret Poliju*, 22.7.2021., Nr. 43447/19; spriedumu ECT lietā *Tuleya pret Poliju*, 6.7.2023., Nr. 21181/19, 51751/20, 340. punkts; spriedumu ECT lietā *Miroslava Todorova pret Bulgāriju*, 19.10.2021., Nr. 40072/13. Sal. ar GRECO ad hoc ziņojumu par Poliju (34. noteikums), 59. punkta iv) apakšpunktu; GRECO ceturtā novērtēšanas kārtā: korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem, starpposma atbilstības ziņojums par Poliju 2021. gadā, 73. punkts.

¹⁶ Sk. spriedumu ECT lietā *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018. spriedums, Nr. 76639/11, 60.-65. punkts.

¹⁷ Venēcijas komisijas ziņojums par tiesu sistēmas neatkarību. I daļa: Tiesnešu neatkarība, ko Venēcijas komisija pieņēma⁸². plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 12.-13. marts), 43. punkts.

¹⁸ Sal. ar CCJE Atzinumu Nr. 3 (2002), 77. punkts; sal. ar ECT lietu *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018., Nr. 76639/11, 68.-72. punkts; ECT lietu *Volkov pret Ukrainu*, 9.1.2013., Nr. 21722/11, 112. punkts.

¹⁹ Sal. spriedumu lietā *Pajak pret Poliju*, 24.10.2023, Nr. 25226/18, 25805/18, 8378/19, 43949/19.

²⁰ Sal. spriedumu ECT lietā *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018, Nr. 76639/11, 68.-72. punkts; spriedumu ECT lietā *Volkov pret Ukrainu*, 9.1.2013, Nr. 21722/11, 115. punkts. Venēcijas Komisija CDL-AD(2015)042, 73. punkts.

²¹ ECT spriedums lietā *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018, Nr. 76639/11, 68.-72. punkts; ECT spriedums lietā *Volkov pret Ukrainu*, 9.1.2013, Nr. 21722/11, 114. punkts.

²² Šajā atzinumā ir atsauce uz ECT formulējumu lietā *Ramos Nunes de Carvalho e Sá pret Portugāli*. [GC], 6.11.2018., 55391/13 57728/13 74041/13, 176. un turpmākie punkti.

var tikai atzīt iepriekšējo lēmumu par prettiesisku⁽²³⁾. Ir būtiski, lai no pārskatīšanas iestādes tiktu izslēgti locekļi, kuri bija arī tās iestādes locekļi, kas veica sākotnējo disciplinārlietu⁽²⁴⁾.

24. Dalībvalstīs, kurās ir neprofesionāli locekļi, vairākam locekļu vajadzētu būt tiesu sistēmas locekļiem.

V. Disciplinārās atbildības pamats

25. Lielākajā daļā CCJE dalībvalstu disciplināratbildības pamatojumi ir noteikti likumā un attiecas gan uz tiesnešu, gan ārpus tiesas pārkāpumiem. To saturs un formulējums var atšķirties. Ņemot vērā kultūras atšķirības, kas ietekmē sabiedrības gaidas attiecībā uz tiesnešu uzvedību, disciplinārās atbildības pamatojumi atšķiras, jo īpaši attiecībā uz tiesnešu privātu uzvedību. Lai gan vienā valstī tiesneši sociālajos plašsaziņas līdzekļos var paust politiski pretrunīgus viedokļus, citā valstī viņi to nedrīkst darīt. Dažās valstīs tiesnešu atbildības pamatojumi ir uzskaitīti stingri formulētā izsmeļošā sarakstā, citās valstīs tie ir ietverti formulējumos, kas ir atvērtāki.
26. Tiesnešiem ir tiesības uz vārda brīvību saskaņā ar ECTK 10. pantu, kā sīkāk norādīts Atzinumā Nr. 25 (2022). Tiesnešu likumīga ECTK 10. pantā paredzēto tiesību izmantošana nedrīkst būt par pamatu disciplināratbildībai.²⁵ Tiesības uz vārda brīvību ietver tiesnešu tiesības publiski paust viedokli par disciplinārlietām pret viņiem pašiem vai kolēģiem. Disciplināratbildības pamats nedrīkst arī atkāpties no tiesneša tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi saskaņā ar ECTK 8. pantu.
27. Katras dalībvalsts tiesību aktos būtu skaidri²⁶ un cik vien iespējams, konkrēti²⁷ jādefinē iemesli, kuru dēļ pret tiesnešiem var ierosināt disciplinārlietu. Ir jāizslēdz iespēja ieviest *ad hoc* pamatojumus, kas būtu piemērojami ar atpakaļejošu spēku. Neskaidri noteikumi (piemēram, "zvērsta pārkāpums" vai "neētiska uzvedība") ir pakļauti pārāk plašai interpretācijai un ļaunprātīgai izmantošanai, kas var būt bīstami tiesnešu neatkarībai⁽²⁸⁾. Regulāra disciplinārlietu lēmumu publicēšana var palīdzēt vēl vairāk precizēt tiesību aktu noteikumus⁽²⁹⁾.
28. Tiesneša lēmums, tostarp tiesību interpretācija, faktu vērtējums vai pierādījumu izvērtēšana un/vai atkāpšanās no iedibinātās judikatūras, nedrīkst būt par pamatu disciplinārajai atbildībai, izņemot ļaunprātīgas rīcības, tīšas neizpildes vai smaga pārkāpuma gadījumus.³⁰ Tāpat arī prejudiciāla nolēmuma iesniegšana saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 267. pantu vai lūgums sniegt ECT konsultatīvu atzinumu nedrīkst būt par pamatu tiesneša atbildībai. Jebkura darbība, kas ietekmē

²³ ECT spriedums lietā *Denisov pret Ukrainu* [GC], 25.9.2018, Nr. 76639/11, 74. punkts; ECT spriedums lietā *Volkov pret Ukrainu*, 9.1.2013, Nr. 21722/11, 124.-129. punkts.

²⁴ ECT spriedums lietā *Kozan pret Turciju*, 1.3.2022, Nr. 16695/19, 79. punkts.

²⁵ CCJE Atzinums Nr. 25 (2022), 35. punkts un ieteikumi.

²⁶ Venēcijas Komisija CDL-AD(2016)009, 34. punkts.

²⁷ CCJE Atzinums Nr. 3 (2002), 77. punkts.

²⁸ Venēcijas Komisija CDL-AD(2016)013, 24.-27. punkts; CDL-AD(2018)032, 78. punkts.

²⁹ Venēcijas Komisija CDL-AD(2016)013, 27. punkts.

³⁰ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 66. punkts; CCJE atzinums Nr. 3 (2002), 60. punkts. Veselības problēmas vai citi īpaši apstākļi būtu jāņem vērā, precizējot ļaunprātību, tīšu neizpildi un smagu pārkāpumu.

Iespēja izmantot Eiropas Savienības Tiesas (EST) interpretāciju ir nopietns uzbrukums tiesiskumam. Tiesnešu disciplinārbildības pamatojumam ir jāattiecas uz tiesnešu rīcību, kas ir pretrunā ar kādu no Konvencijā nostiprinātajām pamatvērtībām: neatkarību, objektivitāti, godprātību, integritāti, vienlīdzību, nediskrimināciju, kompetenci un rūpību.³¹ ESTK brīdina pamatot tiesnešu disciplinārbildības pamatojumu ar atsauci uz tiesu varas reputāciju, izņemot gadījumus, kad tas attiecas uz tiesu varas autoritāti un sabiedrības uzticību tai.

29. CCJE uzsver robežkritērija nozīmi, lai nošķirtu pārkāpumus, kas potenciāli attaisno disciplinārsodu piemērošanu, no citiem pārkāpumu veidiem.
30. Ētikas normas ir skaidri jānošķir no pārkāpumiem, kas pamato disciplinārsodus. Tā kā ētikas kodeksa mērķis atšķiras no disciplinārās procedūras mērķa, ētikas kodeksu nevajadzētu izmantot kā instrumentu tiesnešu disciplinēšanai. Gadījumos, kad ētikas standarti un profesionālās ētikas noteikumi saplūst attiecībā uz ārpus tiesas rīcību, kas var apdraudēt sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, robežkritērijs palīdz nošķirt neētisku rīcību no rīcības, par kuru būtu jāpiemēro disciplinārā atbildība.

VI. Procesuālās garantijas disciplinārlietās pret tiesnešiem

31. Procedūru aptuveni var iedalīt četros posmos: informēšanas/ sūdzības posms, izmeklēšanas posms, ziņojuma/ ierosināšanas posms un lēmuma pieņemšanas posms. Lielākajā daļā valstu tiesneši tiek informēti pirmajā vai otrajā procesa posmā. Tikai dažās valstīs ir formalizēts sūdzību iesniegšanas mehānisms. Pārējā procesa daļa lielākajā daļā dalībvalstu ir oficiāli reglamentēta. Ņemot vērā atšķirīgo procesa organizāciju, četrās procesa fāzēs ir iesaistītas dažādas iestādes. Dažās valstīs Tieslietu padomes sasaukta izmeklēšanas komisija vada izmeklēšanas posmu, kas noslēdzas ar ziņojumu, kurš ir pamatā Tieslietu padomes lēmumam par disciplinārlietu sūdzību. Citās valstīs prokuratūras veiktā izmeklēšana beidzas ar konkrētu apsūdzību, par kuru lemj tiesa. Dažās valstīs disciplinārlietas tiek izskatītas civiltiesiskā kārtībā, bet citās - krimināltiesiskā vai administratīvā kārtībā. Tikai dažās valstīs disciplinārlietas izskata pēc atklātas izskatīšanas. Daudzās valstīs, kurās galīgie lēmumi tiek publiskoti, tie ir anonīmi.
32. Ir svarīgi izvairīties no disciplinārlietas ļaunprātīgas izmantošanas. Tādēļ disciplinārlietas ierosināšanai ir jābūt pamatotai ar likumīgu juridisku pamatojumu. Pamatojumam ir jāatbilst likumības kritērijiem, t. i., tam ir jābūt skaidri definētam, precīzam un paredzamam tā, lai tiesnesis varētu saprātīgā mērā paredzēt disciplinārās sekas, ko attiecīgā rīcība var izraisīt⁽³²⁾.

³¹ Sk. Bangaloras tiesnešu uzvedības principus (2002); CCJE Atzinums Nr. 21 (2018). Jāatzīmē, ka jebkurš sistēmisks lietu neizskatīšanas gadījums nav interpretējams kā tāds, kas ir uzskatāms par tiesneša smagu pārkāpumu.

³² ECT spriedums *Khlaifia un citi pret Itāliju* [GC], 15.12.2016, 16483/12, 92. punkts; spriedums lietā *J.N. pret Apvienoto Karalisti*, 19.5.2016, 37289/12, 77. punkts; spriedums lietā *Del Río Prada pret Spāniju* [GC], 21.10.2013, 42750/09, 125. punkts; *Medvedyev un citi pret Franciju* [GC], 29.3.2010, 3394/03, 80. punkts.

attiecas tikai uz tiesneša lēmumu vai rīcību tiesvedībā, kas notika pirms tiesneša (t. i., kļūda spriedumā, procedūrā, materiālajās tiesībās), būtu jānoraida kā nepieņemami un ātri jānoraida. Dalībvalstīm būtu jāņem vērā, ka, pieļaujot sūdzības kā līdzekli disciplinārlietas ierosināšanai, var rasties sūdzību uzkrāšanās, kas negatīvi ietekmē sūdzību savlaicīgu izskatīšanu.³³ Šādos gadījumos CCJE iesaka dalībvalstīm nodrošināt filtrēšanas sistēmu sūdzību izskatīšanai.

33. CCJE iestājas par skaidriem laika ierobežojumiem attiecībā uz disciplinārlietām. Attiecībā uz tiesneša amatu šī juridiskā noteiktība atbalsta tiesneša neatkarību.
34. CCJE uzsver, ka visas vispārējās procesuālās garantijas, kas nostiprinātas ECTK 6. pantā, attiecas uz disciplinārlietām pret tiesnešiem.³⁴ Dalībvalstīm tiesību aktos ir jānosaka skaidri procesuālie noteikumi, kas attiecas uz disciplinārlietām pret tiesnešiem.
35. CCJE uzsver, ka tiesnešiem ir jābūt iespējai efektīvi piedalīties pret viņiem ierosinātajās disciplinārlietās. Tiesnešiem ir tiesības saņemt informāciju, tikt uzklausi un aizstāvēties. CCJE aicina dalībvalstis nodrošināt, lai sacīkstes tiesvedībā tiktu nodrošināta pušu vienlīdzība. Šim nolūkam tiesnesim ir jābūt tiesībām uz juridisko pārstāvību. Ja tiesas sēdē ir atļauts sniegt liecinieku liecības, pret abu pušu lieciniekiem jāizturas vienlīdzīgi.³⁵ Turklāt tiesnesi var saukt pie disciplinārbildības par disciplinārpārkāpumu tikai tad, ja šāda rīcība ir pierādīta.
36. Tiesu iestādēs notiekošās tiesvedības publiskais raksturs aizsargā lietas dalībniekus pret tiesas spriešanu slepenībā bez sabiedrības kontroles⁽³⁶⁾. Tādējādi CCJE uzsver, ka, lai gan izmeklēšanai jābūt konfidencialai, tiesas sēdei jānotiek publiski, ja vien nepastāv iemesli, kas noteikti CCJE 13. pantā.³⁷ Disciplinārlietu lēmumiem vajadzētu būt pienācīgi pamatotiem, t. i., tajos būtu jāizskata visi būtiskie aspekti, ko izvirzījusi izmeklēšanas iestāde un tiesnesis³⁸. Kad tie tiek publicēti, vārdus var anonimizēt. Lēmumi būtu jāpapildina arī ar statistiku par disciplinārlēmumiem.⁽³⁹⁾ Disciplinārlietu izskatīšanas un lēmumu publiskošana ir svarīga disciplinārlietu pārredzamībai un sabiedrības uzticības stiprināšanai pienācīgai tiesu sistēmas darbībai.
37. Dalībvalstīm būtu jāveic tiesvedība saprātīgā termiņā. Tas nozīmē, ka tiesvedība būtu jāveic bez kavēšanās, jo tā var apdraudēt tās efektivitāti un uzticamību⁽⁴⁰⁾ -saprātīgs laiks ir atkarīgs no lietas sarežģītības un visiem attiecīgajiem apstākļiem, kā arī no lietas nozīmes lietas

³³ Sk. minimālos tiesnešu standartus V Disciplinārlietas un tiesnešu atbildība ENCJ 2014-2015 ziņojums, 25. lpp.

³⁴ Sk. spriedumu ECT lietā *Baka pret Ungāriju* [GC], 23.06.2016., Nr. 20261/12, 100.-106. punkts; sk. iepriekš minēto spriedumu *Vilho Eskelinen un citi*, 62. punkts.

³⁵ ECT spriedums lietā *Ankerl pret Šveici*, 23.10.1996, Nr. 17748/91, 38. punkts; turpretī sk. spriedumu lietā *Dombo Beheer*

B.V. pret Nīderlandi, 27.10.1993., Nr. 14448/88, 35. punkts.

³⁶ ECT lieta *Fazliyski pret Bulgāriju*, 1.6.2010., Nr. 40908/05, 69. punkts.

³⁷ ECT Lieta *Ramos Nunes de Carvalho e sá pret Portugāli* [GC], 6.11.2018., Nr. 55391/13 57728/13 74041/13, 208. punkts.

³⁸ Sal. spriedumu lietā *Simić pret Bosniju un Hercegovinu* (lēmums), 15.11.2016., Nr. 75255/10, 35.-36. punkts.

³⁹ Sal. ar CCJE atzinumu Nr. 3 (2002), 15. un 23. punkts.

⁴⁰ ECT spriedums lietā *Scordino pret Itāliju* (Nr. 1) [GC], 29.3.2006., Nr. 36813/97, 224. punkts.

sūdzības iesniedzējs.⁽⁴¹⁾ Pret tiesnesi ierosinātā disciplinārlieta ir savlaicīgi jāpabeidz. Pārmērīgas kavēšanās gadījumā tiesnesim jābūt pieejamai procedūrai, lai iesniegtu pieteikumu par tiesvedības izbeigšanu.

38. CCJE atkārtoti savu nostāju, ka tiesnešiem ir jāpiešķir tiesības pārsūdzēt disciplinārus lēmumus un sankcijas⁽⁴²⁾.

VII. Disciplinārsodi pret tiesnešiem

39. Lielākajā daļā valstu pastāv izsmeļošs saraksts ar iespējamām disciplinārsankcijām tiesnešiem. Tomēr saglabājas zināma interpretācijas brīvība sankciju piemērošanai katrā gadījumā atsevišķi. Visās valstīs, nosakot piemērotu sankciju, piemēro proporcionalitātes principu. Sankcijas var ietvert brīdinājumu, rājienu, attiecīgu naudas sodu, pārcelšanu citā amatā, atstādināšanu no amata, priekšlaicīgu (piespiedu) pensionēšanos un atlaišanu no amata.
40. CCJE atkārtoti uzsver, ka disciplinārsankcijām jābūt skaidri definētām likumā, viegli pieejamām un uzskaitītām izsmeļošā sarakstā.⁴³ Lēmumam ir jābalstās uz samērīguma principu.⁴⁴ Tas prasa līdzsvarot pārkāpuma smagumu un tā sekas, no vienas puses, un sankcijas kvalitāti un apmēru, no otras puses.⁴⁵ Tiesneša atlaišana no amata būtu jāpieprasa tikai kā galējais līdzeklis īpaši smagos gadījumos.⁴⁶ Tiesneša pārcelšana un/vai pārcelšana citā amatā (pat uz laiku) vai pazemināšana amatā var būt pamatota tikai smagu tiesneša pārkāpumu gadījumos.⁴⁷ CCJE iestājas pret algas samazināšanu kā disciplinārsodu, jo tiesnešiem par līdzīgu darbu ir jāsaņem vienāds atalgojums.
41. Jāņem vērā visi konkrētā gadījuma atbildību mīkstinošie un pastiprinošie faktori, lai skaidri noteiktu tiesneša atbildību, ņemot vērā konkrētos apstākļus, kādos disciplinārpārkāpums izdarīts.

⁴¹ ECT, *Comingersoll S.A. pret Portugāli* [GC], 6.4.2000., Nr. 35382/97; ECT *Frydlender pret Franciju* [GC], 27.6.2000., Nr. 30979/96, 43. punkts; ECT *Sürmeli pret Vāciju* [GC], 8.6.2006., Nr. 75529/01, 128. punkts.

⁴² Ieteikums CM/Rec(2010)12, 69. punkts; sal. GRECO Ceturtā novērtējuma kārta: korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem: secinājumi un tendences (2017), p. 18.

⁴³ CCJE Atzinums Nr. 3 (2002), 77. punkts; sk. attiecībā uz proporcionalitātes principa piemērošanu Ieteikuma CM/Rec(2010)12 69. punktu; Venēcijas Komisijas CDL-AD(2014)039, 72. punkts.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Venēcijas Komisija CDL-AD(2014)039, 72. punkts.

⁴⁶ Sk. Venēcijas komisijas CDL-AD(2015)042, 113. punkts; GRECO Ceturtā novērtējuma kārta: korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem: secinājumi un tendences (2017), p. 18.

⁴⁷ Sal. ar CEPEJ Eiropas tiesu sistēmu novērtējuma ziņojumu, 2022. gada novērtējuma cikls (2020. gada dati), 20.-21. lpp.

50. 48 Tiesneša nesavienojamība nenozīmē, ka tiesnesim nevar uzticēt citu uzdevumu. Tiesneša nesavienojamība ir būtisks elements tiesnešu neatkarības uzturēšanai, ECT *Baka pret Ungāriju* [GC], 23.6.2016., Nr. 20261/12, 172. punkts; CCJE Atzinums Nr. 1 (2001), 57.-59. punkts.

42. Visos gadījumos, izvērtējot piemērotas sankcijas piemērotību, ir jāņem vērā iespējamā "slāpējošā ietekme", ko konkrēta sankcija var radīt uz konkrēto tiesnesi un citiem tiesnešiem⁽⁴⁸⁾.
43. CCJE uzsver, ka daži pasākumi, kas ir paredzēti vai var būt ar tādu pašu iedarbību kā disciplinārsods, ir jārisina kā disciplinārsodi, piemērojot visas tiesneša tiesības un procesuālās garantijas⁽⁴⁹⁾. Tas attiecas arī uz jebkuru pasākumu neatkarīgi no tā formas, kas paredzēts tiesneša sodīšanai.

VIII. Ieteikumi

1. Tiesnešiem jāpilda savi pienākumi saskaņā ar visaugstākajiem profesionālās ētikas standartiem, lai pildītu savu konstitucionālo lomu. Disciplinārā atbildība ir līdzeklis, lai nodrošinātu, ka tiesneši ievēro savus profesionālās uzvedības standartus.
2. Disciplinārā atbildība nedrīkst graut tiesu varas neatkarību.
3. Tiesnešu disciplinārā atbildība ir svarīga, lai nodrošinātu pienācīgu tiesas spriešanu saskaņā ar tiesiskumu, un nepieciešama, lai saglabātu uzticību tiesu varai.
4. Dalībvalstīm jābūt stingrām garantijām konstitucionālā vai likumdošanas līmenī attiecībā uz tiesnešu disciplināratbildību un jāīsteno šīs garantijas praksē.
5. Disciplinārlietās iesaistītajām procesuālajām institūcijām jāievēro varas dalīšana un pienācīga tiesiskuma nodrošināšana. Ar tiesnešiem un viņu apvienībām jāapspriežas par disciplinārtiesību aktiem un noteikumiem.
6. Iestāde, kas ir atbildīga par disciplinārlietas ierosināšanu un izmeklēšanu, nedrīkst būt tā pati iestāde, kas lemj disciplinārlietā. Dalībvalstīs jābūt īpašai izmeklēšanas struktūrai vai personai, kas ir atbildīga par sūdzību saņemšanu, tiesneša paskaidrojumu iegūšanu un izvērtēšanu, vai pret tiesnesi ir pietiekams pamats, lai prasītu šādas procedūras uzsākšanu.
7. Tiesnešiem, kuriem izvirzīta disciplinārā apsūdzība, jābūt tiesībām vērsties neatkarīgā tiesā vai iestādē, kas izveidota ar likumu saskaņā ar ECTK 6. pantu.
8. Jābūt neatkarīgai un objektīvai pārskatīšanas iestādei/tiesai, kuras kompetencē ir atcelt disciplinārus lēmumus un veikt jebkādas turpmākus pasākumus, lai novērstu šādu lēmumu negatīvās sekas, piemēram, nekavējoties atjaunot amatā.

⁴⁸ Sk. spriedumu ECT lietā *Baka pret Ungāriju* [GC], 23.6.2016, Nr. 20261/12, 173. punkts; spriedumu lietā *Žurek pret Poliju*, 16.6.2022, Nr. 39650/18, 227. punkts; spriedumu lietā *Kozan pret Turciju*, 1.3.2022, Nr. 16695/19, 68. punkts; spriedumu lietā *Sarısı Pehlivan pret Tūrkiye*, 6.6.2023, Nr. 63029/19, 48. punkts.

⁴⁹ Tā tas ir, piemēram, gadījumos, kad tiek samazināts tiesnešu pensionēšanās vecums un Tieslietu ministrija vai tās politiski kontrolēta iestāde ir pilnvarota lemt, vai tiesneša, kuram sākotnēji bija noteikts augstāks pensionēšanās vecums, pilnvaru termiņš saskaņā ar jauno likumu tiek "pagarināts" līdz sākotnējā pilnvaru termiņa beigām. Skatīt ECT spriedumu lietā *Pajak pret Poliju*, 24.10.2023., Nr. 25226/18, 25805/18, 8378/19, 43949/19, 167.-200. punkts.

9. Disciplinārās atbildības jomai jābūt skaidri definētai, lai tā atbilstu tiesiskuma principam. Likumā būtu skaidri un, cik vien iespējams, konkrēti jādefinē iemesli, kuru dēļ pret tiesnešiem var ierosināt disciplinārlietu.
10. Tiesneša likumīga likumīgo tiesību izmantošana nedrīkst būt par pamatu disciplināratbildībai.
11. Tiesnešu disciplinārās atbildības iemesliem jābūt cieši saistītiem ar tiesu varas konstitucionālo lomu. Tas ietver nepieciešamību nodrošināt, ka tiesneši darbojas kā neatkarīgi un objektīvi šķīrējtiesneši, ievērojot tiesiskumu, un ka viņi kopumā veicina pareizu tiesvedības darbību.
12. Tiesneša lēmums, tostarp tiesību interpretācija, faktu vērtējums vai pierādījumu izvērtēšana, nedrīkst būt par pamatu disciplinārajai atbildībai, izņemot ļaunprātības, tīšas neizpildes vai smaga pārkāpuma gadījumus. Iepriekšējas prejudiciālās lietas izskatīšanas procedūras iesniegšana saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 267. pantu un lūgums sniegt konsultatīvu atzinumu ECT nekad nedrīkst būt par pamatu tiesneša atbildībai.
13. Būtu jānosaka robežkritērijs, lai nošķirtu pārkāpumus, kas potenciāli attaisno disciplinārsodu piemērošanu, no citiem pārkāpumu veidiem.
14. Ētikas normas būtu skaidri jānošķir no pārkāpumiem, kas pamato disciplinārsodus.
15. Dalībvalstīm tiesību aktos jānosaka skaidri procesuālie noteikumi, kas piemērojami disciplinārlietās pret tiesnešiem. Sūdzību izskatīšanā jāparedz filtrēšanas sistēma, kas nodrošina, ka apgrūtināšanas vai nepamatotas sūdzības tiek ātri noraidītas.
16. Pārmērīgas kavēšanās gadījumos tiesnešiem jābūt pieejamai procedūrai, lai iesniegtu pieteikumu par tiesvedības izbeigšanu.
17. Tiesnešiem ir jābūt iespējai efektīvi piedalīties pret viņiem ierosinātajā disciplinārlietā un nodrošināt juridisko pārstāvību.
18. Viņiem jābūt tiesībām pārsūdzēt disciplinārus lēmumus un sankcijas.
19. Disciplinārsodiem jābūt skaidri definētiem likumā, viegli pieejamiem un uzskaitītiem izsmeļošā sarakstā.
20. Jebkurai tiesnesim piemērotai disciplinārsodam jābūt samērīgam.
21. Tiesneša atļaišana no amata būtu jāpieprasa tikai kā galējais līdzeklis ārkārtīgi nopietnos gadījumos.
22. Visos gadījumos, izvērtējot atbilstošu sodu, jāņem vērā iespējamais "atvērinošais efekts", ko konkrētais sods var radīt konkrētajam tiesnesim un citiem tiesnešiem.
23. Pārbaudi nedrīkst izmantot kā disciplinārsodu aizstājēju. Pārbaudi nedrīkst izmantot arī korupcijas apkarošanai.